

“Siyasal Alan” Sorunsalı Bağlamında Kültür-Politik Şiddet*

Betül KARAGÖZ YERDELEN**

Öz

Şiddetin türleri, tanımı, amaçları, araçları ve uygulama biçimleri farklılık gösterse de, genel anlamda şiddet, doğrudan veya dolaylı olarak karşısındakine zarar verme durumudur. Aynı zamanda bireysel, kitlesel veya siyasi boyutta karşılaşılabilen bir zor ve zulüm halidir. 21. Yüzyıl, şiddetin tamamen bitirilemeyeceği, ancak kontrol altına alınabileceği gerçeği ile biçimlenmektedir. Bu makalede, “şiddet ile siyaset” arasındaki etkileşim analiz edilecektir. Şüphe yok ki, böyle bir etkileşim ortamının bulunmaması gerekir. Ancak günümüzün ortak varoluş düzeyi olarak siyaset, şiddetin bir araç olarak kullanıldığı veya şiddetin etkisine maruz kalan bir alandır. Şiddet otoriter ve özellikle totaliter rejimlerde sistematik bir siyasi araca dönüşürken, yoğun kitlesel gerilimin ve terörün yaşandığı koşullarda ise, siyasete nüfuz edebilen kaotik bir güç ortaya çıkmaktadır. Devletli düzenin varlık sebebi olarak görülen hukukun yaptırım gücünün, her zaman iradî (hegemonya) değil, gerektiğinde zecrî (zor) olması, siyasetin şiddet üretmesine denk gelmektedir. Siyasetin, gerektiğinde düzenin selameti, toplumun huzuru ve devletin bekası adına zora başvurusu da gerekebilmektedir. Ancak rızaya dayalı hegemonik ilişkiler içinde, yani iradî olarak da olsa, hukukun kötüye kullanımı bir şiddet temeli oluşturur, hatta bir şiddettir. Aynı şekilde kültür temelli uğrakların, örneğin din ve etnikçiliğin siyasallaşması da, şiddet üretecek bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan terör ise, siyasetin dinamiklerini etkileyen, yapısını bozan ve şiddeti siyasetin alanına taşıyan çok daha ağır bir etki yaratmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Siyaset, Kültür-Politik, Ortadoğu, Otorite

* Bu makale, Polis Akademisi'nin Şiddet ve İnsan Hakları Çalıştay'ında sunulan, fakat basılmayan bir bildiri metninden yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

** Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyaset Bilimi Öğretim Üyesi drbetulkaragoz@gmail.com

The Culture-Politics Violence In the Context of the Problematic of “Political Sphere”

Abstract

Despite the differences among the types, definitions, tools and methods of the application of violence, in the general sense it is the circumstance in which the other one is harmed directly or indirectly. It is also the situation of force and oppression in which _individual, massive or political dimensions may be experienced. The 21st century is being shaped with the reality that the violence cannot be eliminated completely but it can be controlled. In this paper, the interaction and the level of interaction between the “violence and politics” will be analysed. There is no doubt that there should not be an environment allowing such an interaction. However the politics, as our common existence level in the present, is the field either manipulating the violence or exposing to the violence. While the violence is turning into a systematic political tool in authoritarian and especially totalitarian regimes, in the presence of conditions where the intensive mass stresses and terror prevail, a chaotic force which could influence the politics emerges. The sanction power of the law that is seen as the reason for the existence of the State order does not correspond with the generation of violence by the politics since it is not voluntary and obligatory if necessary. For the sake of law and order, peace of the society and the survival of the State, use of force by the politics can be required in case of necessity. However, in consent-based hegemonic relations, in other words even it is voluntary, the abuse of the law generates a basis for the violence, moreover it is the violence. In the same manner, politicisation of the culture-based resorts such as religion and ethnicity has an impact causing violence, as well. The terror as an outcome has much heavier effects on the political dynamics which deforms its structures and brings the violence into the field of politics.

Keywords: Violence, Politics, Political Scope, Culture-Politics, Middle East, Authority

Giriş

Şiddetin kavramsal anlamda, dar ve geniş olmak üzere, kabaca iki farklı tanımı yapılmaktadır. Dar anlamda şiddet doğrudan şiddete, yani fiziksel şiddete denk gelmekte ve hukuk dilinde “şahıslara karşı yapılan zulüm” kapsamında değerlendirilmektedir. Buna karşın geniş anlamdaki şiddet ise, dolaylı şiddeti ifade etmektedir ve tahmin edilebileceği gibi, doğrudan şiddet kadar açık bir tanımdan yoksundur. Çağımızda toplumların gelişmişlik düzeyleri, şiddet türleri üzerinde etkili olabilmektedir. Bugünün toplumlarında dolaylı şiddet türleri iş kazalarından trafik kazalarına, etik ihlallerinden yargısız infaza ve ön-yargılardan mutlak-değersizleştirmeye veya bunun tam tersi put-değerleştirilmeye kadar birçok biçimde günlük yaşantıya girmiştir. 1960'ların sonundan beri, bu tür dolaylı şiddet örneklerine, özellikle Johan Galtung'un (1969) da etkisiyle “yapısal şiddet” gözüyle bakılmaktadır. Bu bağlamda günümüzde artık gündelik yaşam alanlarına nüfuz etmiş ve bu nedenle de, sıradanlaşmış şiddet biçimlerinin kuşatıcılığından söz edilmektedir (Karagöz, 2011: 14).

İster dar anlamda, isterse geniş anlamda olsun şiddet, her durumda ve her biçimde düzenin tam karşısındadır. Daha ötesi sözün etkisini yitirdiği, bu anlamda çaresizleştiği bir iletişimsizlik halidir. Elbette burada “meşru müdafaa” olarak ifade edilen ölüm kalım halindeki öz-savunmayı ayrı tutmak gerekir (Arendt, 2006: 65). Böyle bir öz-savunma, bir tehlike karşısında can havliyle bireysel olarak yapılabilir veya Kurtuluş Savaşı sırasında olduğu gibi kitlese/ toplumsal, hatta kamusal bir harekete de dönüşebilir. Öte yandan şunu da belirtmek gerekir ki; Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 51. Maddesi'nde yer alan “devletlerin meşru müdafaa hakkı” olarak “kuvvet kullanımı ilkesi”, şiddet araçlarına başvurmada devletleri meşru kılan dayanağı açıklamaktadır. Ancak bu makalenin ana teması siyaset ve şiddet arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaştığından, makalede şiddet türleri ve farklı şiddet ilişkileri göz ardı edilerek “siyaset” eksenindeki argümanlar, özellikle de kültür-politik şiddet koşulları üzerinde durulmakta olup “siyasal alan” sorunsalı bağlamında, “kültür ile şiddet” arasındaki ilişki incelenmektedir.

“Siyaset” bir iktidar azmidir, yani “başkalarının davranışlarını etkileme ve kontrol edebilme olanağını elde etme” (Kapani, 2014: 46) ve bu konumda kalarak karar alma süreçlerini yönetme mücadelesidir. İnsanlar,

doğanın bir parçası olarak hayatlarını sürdürdükleri ilk dönemlerde, bir yandan sınırsız bir özgürlüğü, diğer yandan ise kestirilemez tehlikeleri iç içe yaşamışlardır. Bu koşullarda sınırsız olan özgürlüklerin sınırlandırılması pahasına, örgütlü toplum düzenine geçerek devleti kurmuşlar ve güvenlik gereksinimlerini karşılamışlardır. Böylece siyasal toplum, devletli toplum olarak kurumsallaşmıştır. Devletin ortaya çıkması, egemenlik kavramını, bu bağlamda devlet gücünü ve bu gücün sınırlarını bir sorunsal olarak tarihin karşısına çıkarmıştır.

Devlet, Marx'ın işaret ettiği üzere toplumu ve düzeni, tıpkı bir zar gibi kaplayan muazzam hantal bir güç; Weber'in ifadesiyle, şiddet tekeli elinde tutan en büyük bürokratik örgüttür. Siyasetse, iktidara hükmetme, bu anlamda devlet gücünü yönetme iradesi ve mücadelesidir. Bu mücadele, üç taşıyıcı sütun üzerinde yer alan bir platformda gerçekleşir. Siyasetin üç taşıyıcı sütununu; güç (*power*), düzen (*order*) ve adalet (*justice*) oluşturur (Magstadt, 2009: 5). Bu noktada devletin birincil yükümlülüğü, yaşanan siyasal mücadele altında temel hak ve hürriyetleri her koşulda korumaktır. Bu, öncelikle yaşam hakkının korunmasını gerektirmektedir. Bir başka ifade ile yaşamı tehdit eden kestirilebilir risklerin ortadan kaldırılıp, kestirilemeyen risklerin olabildiğince engellendiği koşullarda, bir negatif hak olan yaşam güvenliğinin çok boyutlu olarak sağlanabilmesidir. Devlet, yaşam güvenliğinin sağlanması adına, yaşam alanlarını biçimlendirir, düzenler, kontrol eder veya denetler. Devlet, yaşam alanları üzerinde ya biçimlendirici ya da denetleyici olarak güç kullanım hakkını elinde tutar, ama bu gücünü kimi zaman doğrudan, kimi zamansa dolaylı olarak kullanır. Siyaset bu süreçte, devletin egemen gücünü elde etmenin mücadelesidir. Devlet gücünü kullanırken hukuka bağlılıktan ve adalet ilkesinden ödün vermemek durumundadır.

Bir “Belirlenim” Mücadelesi Olarak Siyaset

Antonio Gramsci'nin (1978), “Tarihsel Blok” olarak nitelendirip adlandırdığı alt ve üst yapıların organik bütünlüğü, yani tarihî bir olgunlaşma ile artık ayrılamaz bir bütün haline gelmiş olan ve bu nedenle de, birbirini koşullandıran tarihin organik birliği, dört ayrı yaşam alanından oluşmaktadır: Ekonomi Alanı, Siyaset Alanı (Siyasi Toplum Alanı), Kültür Alanı (İdeolojik Alan) ve (Sivil) Toplum Alanı. Tarih boyunca bu dört alandan hangisinin altyapıda (temelde) yer alacağı konusu, büyük bir mücadele

deneyimini oluşturmuştur. Bu alanların Tarihsel Blok üzerinde belirleyici bir güce denk gelebilmesi için, altyapıya yerleşmesi ve daha ötesi siyasallaşması zorunlu görülmüş, bunun için oldukça zorlu mücadeleler verilmiştir. Ama bu dört yaşam alanından hangisinin üst yapıda, hangisinin alt yapıda olduğu ve asıl olarak da, hangisinin yaşamı belirlediği üzerinde ortak bir görüş birliği sağlanamamıştır. Hegel ile Marx arasındaki çatışmanın ana eksenini oluşturan “belirlenim” (*determination*) sorunu, bu düşünürlerin ardından da, farklı anlayışlarla ve arayışlarla uzun yıllar tartışılmıştır.

Sendikalistler ve Lokalistler başta olmak üzere, Ekonomistler, “Ekonomizm” adını verdikleri anlayışlarında, yaşamı belirleyen her zaman Ekonomi olduğunu ısrarla savunmuşlardır. Bilindiği gibi Engels, ekonominin ancak “son kerte” durumunda belirleyici olacağını öne sürmüştür. Althusser de, bu düşünceyi devam ettirmiştir. Ancak Marksist görüş, genel olarak üretim biçimlerinin yaşamı belirlediği savı üzerinden temellenmiştir. Öte yandan Kültüralistlerin de, yaşamı kültürün belirlediği görüşünü dile getirmiş olduklarını belirtmek gerekir.¹ Bu noktada dört yaşam alanından birini oluşturan (sivil) toplumun belirleyiciliği düşüncesi ise, aslında hiç gerçekleşmemiş bir projedir. Bu istek, kökü geçmişe dayanan bir ütopyadır, çünkü tam katılımlı ve görece bütün toplumu memnun edecek bir sivil toplumsal belirlenim düzeyi henüz oluşmamıştır. Bu koşullara bağlı olarak siyasal alanın belirleyiciliği fikri, her zaman öne çıkmıştır. Siyasal iktidarı elde etme ve elde tutma mücadelesi, zaten bir çatışma uğrağı olan devlet düzeyinde yaşanan sınıflar, zümreler, çıkar grupları, ideolojiler, soy-kimlikler ve inançlar arası iktidar savaşımını simgelemektedir. Devlet, iktidar savaşımının yaşandığı alandır. Burada ortaya çıkan sorun oldukça önemlidir: Bu mücadele ortamında devlet, kendi gerçekliğini mi yaşar, yoksa (sivil) toplumun dolaysız bir yansımasını mı sunar? Devletin doğası hangisine daha uyumludur?²

¹ Ekonomistler, Sendikalistler veya Kültüralistler, toplumsal yaşamın tüm ilişkilerini ve mücadele süreçlerini, kendi alanlarının kurucu rolüne ve başat konumuna indirgemişlerdir. Ama bu kavramlaştırma, yani grupların Ekonomistler, Sendikalistler ve Kültüralistler olarak adlandırılması, toplumsal bütünü savunanlar tarafından indirgemeciliği eleştirmek için yapılmıştır.

² Bu yaklaşım, Anayasacılık hareketiyle de yakından ilgilidir. “Sonuçta özgür ve modern anlamda bir anayasacılık düşüncesi doğmuştur. Bu iktidara güvenmemeye dayanan bir düşüncedir. Bölünmesi gereken iktidarın arkasında, bir ve bölünmez, bir başka iktidarın var

Devlet, eğer kendi gerçekliğini sunuyorsa, bu durumda tam da Marx'ın nitelediği haliyle toplumu “muazzam bir zırh gibi kuşatan”³ ve aynı zamanda Weber'in nit elemesine göre de, “şiddet tekeli” elinde tutan,⁴ “Bodinvari”⁵ bir egemen olarak üst-belirlenim konumundadır. Ama eğer devlet, sivil toplumun yansıması durumundaki konumunu açığa çıkarabiliyorsa, bu durumda bir yandan yönetici sınıfın hegemonik ideolojisini gerçekleştirmeyi frenleyebilen, bunun için toplumun bireysel ve sınıfsal doğası ile iletişim kurabilen ve böylece görece “paydaş-belirlenim” konumunu oluşturabilen bir güç olacaktır. Anlaşılacağı gibi, devletin bu tür bir “üst-belirlenimci yaklaşım” sorunu, her çağda siyasetin ve siyasal mücadelenin başlıca kaynağı olmuştur (Karagöz, 2013: 57-82).

Devletin üst-belirlenimci konumunu elde etmek ve elde tutmak isteyenler, farklı yoğunluklarda olsa da, siyasal mücadeleyi her zaman bir

olması gerektiği açıktır. Bu iktidar anayasayı yapma, anayasal düzeni kurma ve gerektiğinde değiştirme, başkalaştırma ve hatta yerine bir başka anayasa koyma iktidarındır” (Friedrich, 1999: 37).

³ Marx, *Louis Bonapart'ın 18 Brumaire'i* (1852) adlı eserinde, devletin örgütlü yapısını, toplumu bir zırh gibi kuşatan “örümcek ağı”na benzetir: "Bu yürütme gücü, muazzam bürokratik-askeri örgütü, geniş ve maharetli devlet cihazı, yarım milyonluk ordusunun yanı sıra sayıları yine yarım milyonu bulan memur grubu ile Fransız toplumunun gövdesini örümcek ağı gibi saran ve onun bütün gözeneklerini tıkayan bu asalak kurum, çöküşünü hızlandırdığı feodal sistemin çöküşü sırasında, mutlak monarşi günlerinde boy verdi... İlk Fransız ihtilali merkezileştirmeyi, fakat aynı zamanda devlet gücünün kapsamını, vasıflarını ve aygıtını da geliştirdi... Napoleon, bu devlet cihazını daha da mükemmel bir hale getirdi” (Marx, 2012: 129-30; E-Kaynak: <http://www.ozgurlukdunyası.org>).

⁴ Max Weber, *Meslek Olarak Siyaset* (1959) adlı eserinde devleti, “meşru fiziki şiddetin tekeli” olarak tanımlamıştır (Weber, 2006).

⁵ “Bodinvari” sözü, Bodin'e özgü egemenlik anlayışını ifade etmektedir. Jean Bodin (1530 - 1596) yılları arasında yaşamış, Rönesans döneminin ünlü Fransız hukukçusudur. *Devletin Altı Kitabı* (1576) adlı eserinde, devletle ilgili görüşlerini yazmıştır. Egemenlik kavramını teorileştirmiş ve Mutlak Monarşi'yi savunmuştur. Onunla birlikte “Devlet benim” diyen krallar dönemi sona ermiş, yasalara bağlı egemenler çağı başlamıştır. “Modern egemenliğin kavramsallaştırılması ve niteliklerinin ortaya konulması Bodin tarafından söz konusu eserle gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle Bodin, kamu hukuku ve siyaset bilimi açısından egemenlik kavramını tanımlayan ve onu bir teori haline getiren ilk düşünür olarak görülmektedir. Bodin, söz konusu eserinde bu kavramı şöyle tanımlamıştır: “Egemenlik Romalıların *majestatem* olarak adlandırdıkları bir devletin mutlak ve sürekli gücüdür.. Yani en büyük buyurma gücüdür.” Bodin, egemenliğin niteliklerini mutlak, sınırsız, sürekli, tek, bölünemez ve devredilemez olarak ortaya koymuştur. Yine Bodin'e göre; egemenlik, siyasî topluluğu kaynaştıran, birleştiren güçtür. O olmazsa siyasî topluluk parçalanır. Gerçek manada Bodin'de ifadesini bulan mutlak egemenlik, güç, yetki ve zaman bakımından sınırsız, “her şeye kadir” bir anlayışı ifade etmektedir” (Ergül, 2016: 306).

üst-belirlenim mücadelesi olarak görmüşler ve dahası görmektedirler. Oysa siyaset bir iktidar mücadelesidir, üst-belirlenim elde etme mücadelesi değildir. Siyaset bir üst-belirlenim mücadelesine dönüşürse, otoriter ve totaliter derin yapılar, Tarihsel Blok'taki alt ve üst yapı larda farklı düzeylerde kendine yer edinmeye başlayarak, siyaset üzerinde yapısal bir bozuşmaya yol açacaktır. Bu bakımdan otoriter ve totaliter rejimler, üst-belirlenimci dayatma ile şiddeti bir siyasi araç olarak kullanmaktan geri durmadıkları gibi, bu yolla aynı zamanda inşa ettikleri üst-belirlenim düzeyini de ellerinde tutma imkânına kavuşacaklardır. Bazen bu durum, meşruiyeti temelsiz bir „hukuk başarısı' üzerinden veya başka bir ifadeyle “hukukun siyasallaştırılması” sonucunda gerçekleştirilmektedir.

Öte yandan devletin üst-belirlenimci konumunu ele geçirmek isteyen devlet ve düzen karşıtları, teröre kadar vardıkları şiddeti, siyasi mücadele olarak kullanmaktan kaçınmamaktadır. Oysa modern demokrasilerde Hukuk Devleti'nin olanakları, siyasal iktidarı ve soyut anlamda devleti, bir üst-belirlenim alanı olarak tanımlanmaktan uzaklaştırmıştır. Kuşkusuz devlet ve bu bağlamda siyasal iktidar, hiyerarşik bakımdan en üst konumda bulunan ve kendisine karşı gelinse bile, iradesini yürütme gücüne sahip olan en üstün güçtür. Üstelik siyasal iktidarı kullananlar, ülkede yaşayan bütün insanlar için bağlayıcı kararlar alırken, kurallar koyarken ve bunları gerektiğinde zora başvurarak uygularken hep devlet adına hareket ederler (Kapani, 2014: 37). Bu bağlamda devletin üstün konumunun kullanılması, hukukî dayanağın yanında, en başta meşruiyet dâhilinde gerçekleşir.

Burada şunu akıldan çıkarmamak gerekir ki; siyasal iktidarın ve dolayısıyla devletin üstünlüğü, bir üst-belirlenim kertesidir. Bu nedenle siyasal alanın üst-belirlenimini, bir iktidar alanı olarak kabul etmek, siyasal iktidarı otoriteleştirmekten veya totalitarizme kayan patika yollara kaldırım taşı döşemekten başka anlam taşımayacaktır. Devletin başlıca varlık nedeni, hükmedici bir üst-belirlenimi ortadan kaldırmak içindir. Böyle bir üst-belirlenimi ortadan kaldırmanın yolu olarak da, devlet otoritesinin ifadesi olan egemenlik, yine devlet tarafından sınırlandırılmak zorundadır. Bundan dolayı siyasal iktidarın belirleyiciliği, hukuk marifetiyle hukuk devletinin bozuşmaya uğratıldığı totaliter veya keyfiyetin ağırlaştırıldığı otoriter rejimlerle özdeşleşmektedir (ayrıca bkz: Friedrich ve Brzezinski, 1965).

Louis Althusser (1995: 140-1), Marx'taki “Yapısal Bütünlük” kavramını yeniden-üretmiş ve yapıların bütünlüğünün muazzam etkisini açıklamıştır.⁶ Althusser de, Gramsci gibi, yaşam alanlarının organik birliğini vurgulamıştır. Bu da Siyaset alanı ile birlikte Ekonomi, (Sivil) Toplum ve Kültür (İdeoloji) alanlarının birbiri karşısında özerk konumda olduğunu ve içlerinden herhangi birinin bir üst-belirlenim kurmasının olanaksızlığını ifade etmektedir. Öyleyse ne doğrudan devlet, yani siyasal alan, ne de diğer özerk alanların hiç biri, bir üst-belirlenim uğrağı değildir. Althusser'e göre üst-belirlenim yerine, birbirini koşullayan “nedensellik ilişkileri” söz konusudur.⁷ Buna karşın önde değinildiği gibi, Engels düşüncesini de

⁶ Üst-Belirlenim (*Over-Determination*): “Belirlemek; doğrultusunu, momentumunu, işleyiş yordamını, kendini koruma koşullarını, yeniden üretme mekanizmasını değiştirmek demektir. Belirleme, daha önce bulunmayan nitelik kazandırmaktır. Her halinde belirleme, belirli bir yasallık ve sınır gerektirir. Sınır ne kadar muğlak, ne ölçüde yasal bir ilişki tanımsızsa, o denli belirlemeden söz edilemez. Althusser ve Althusserci okulun yaklaşımları böyledir: Herhangi bir toplumsal ilişkinin, sürecin bir diğeri üzerinde öncelikli belirleyiciliği olamayacağını; hiçbirinin diğerlerince belirlenmeden belirlenemeyeceğini, her birinin karşılıklı üstbelirlenmeler ağı içerisinde yer aldığı savunuluyor. Başka bir anlatımla, bu teze göre, hiçbir toplumsal varlığın belirleyiciliği diğerlerine öncelikli değildir, her biri diğerlerinin toplu etkisince üstbelirlenir. Böylece, toplumsal varlık olarak bireyin de, ayrıcalıklı belirleyiciliği ortadan kaldırılıyor; tarihin öznesiz bir süreç olduğu iddiası buradan geliyor. Benzerlikle, ne üretim kuvvetlerinin, ne üretim ilişkilerinin, ne politikanın vb., öncelikli belirleyiciliği kalmıyor; üretim kuvvetleri üretim ilişkileri karşılığı, altyapı üstyapı karşılığı, sınıf mücadeleleri vb. açıklayıcı önemlerini yitiriyorlar (Cemal, 1977: 1).

⁷ Althusser, *Kapitali Okumak* kitabında, önce iki tür nedensellik ayırt ediyor: Birbirinden ayrı ögeler arasındaki nedensellik, ve diğeri, bütünün parçalarına etkidiği nedensellik. İkisinden farklı olarak kendi görüşüne göre, ya yapı parçalara etkimektedir ya da parçaların nedeni bütünlüktür; ama bu etki verili anda değildir. Başka bir anlatımla, neden ancak etkilerinde içkindir. Her toplumsal varlığın sonuç olarak *şimdi-bulunmayan* nedeni vardır. Dolayısıyla herhangi bir toplumsal varlığı açıklayan içsel bir açıklayıcı, öz bulunmamaktadır. Herhangi bir toplumsal varlığın nedenleri (isterseniz özü) yapısal bütünlük üzerinde sonsuzca yayılmaktadır.

Bu tümlüğün varoluşunu, Hegelci şimdinin (present) zamandaşlığı (contemporaneity) kategorisi içinde düşünmek olanaksızdır. ... ekonomik altyapının, yasal ve siyasal üstyapının, ideolojilerin ve kuramsal oluşumların (felsefe, bilimler) birlikte varoluşu artık Hegelci şimdinin... içinde düşünülemez.

yansıtan bir anlayışla yalnızca ekonomi alanının, ama “son kerte” olarak belirtilen ölüm-kalım hâlinde, bir üst-belirlenim uğrağı sorumluluğu üstlenebileceği savunulmuştur. Ancak son anın gelip gelmediğine kimin karar vereceği ve o son anın artık geldiğinin anlaşılıp anlaşılamayacağı ise tartışmalıdır; çünkü “son”, aslında sonsuzluktur. “Althusser de, “ekonomik” ilişkilerin “son kertede belirleyici” olduğunu söylerken, söz ettiği işte bu asla gelmeyecek olan sondur” (Cemal, 1997: 3).

Yapılan belirlenim tartışmalarından yararlanarak bugün iyice ikna oluyoruz ki, toplumsal bütünlük içindeki bütün alanlar ve varlıklar, karşılıklı etkileşim içindedir. Bu nedenle de, bir üst-belirlenim düzeyi oluşacaksa, ancak bütün özerk alanların etkileşimiyle oluşacaktır. Bu bağlamda hiç kuşkusuz, siyasal alan bir üst-belirlenim alanı değildir ve hiçbir biçimde bir demokratik toplumda, özerk alanların birliğini komuta etme, yani zorlayıcı (zecrf) güç kullanma merkezi olarak da görülemez. Tam tersine, siyasal alanın üst-belirleyici olması, anti demokratik bir düzenin temel işaretidir. Bir siyasal iktidarın kuvvet kullanması, o siyasal iktidarın bir üst-belirlenime sahip olduğunu göstermez, kuvvet kullanımı belli yasalarla denetim altına alınmış olmak durumundadır. Siyasal alanı oluşturan devlet, her türlü keyfiyeti, ama en başta üst-belirlenim konumunu sınırlamak amacıyla, kendi egemenliğine sınırlama getirmeyi üstlenmiş ve gerçekleştirmiş olmalıdır.

Siyasal Alanda “Zor” Gücünün Sınırlandırılması

Anti-demokratik bir zorlama ile üst-belirlenim konumuna yerleştirilecek olan siyasal iktidar, bu konumda kuvvet ve zor gücüne dayanacaktır. Oysa meşru bir siyasal iktidar, yalnızca kuvvete ve zora dayanmaz, aynı zamanda kendi meşruiyetini sağlamak için, hegemonik üstünlüğe, yani rızaya da bağlı olmak zorundadır. “Eğer bir siyasal iktidar, kuvvet kullanacaksa, bunun haklılığının ve meşruluğunun önceden kabul edilmiş olması gerekir” (Kapani, 2014: 54). Bu ilke de, zaten Hukuk Devleti'nin varlık nedenlerindedir. Şu halde, üst-belirlenim imkânını zorla ele geçiren bir iktidarın meşruiyetinden söz edilemez. Dikkat edilecek diğer

Açıklayan olarak öz ve açıklanan olarak fenomenin, *şimdi* birlikte bulunmadığı, yani, ortada, görünüşü yansıtan bir öz bulunmadığı, özün yapı boyunca zamanda sonsuzca yayıldığı söyleniyor (Cemal, 1977: 1).

bir husus, devlet iktidarının önemli niteliği olan egemenlik kavramı ile siyasal iktidar otoritesinin, günümüz demokrasilerinde bir ve aynı olmadığıdır.

Her şeyden önce devlet, soyut bir kavramdır. Bu bağlamda devletin egemenliği, bir devlet iktidarının en üstün olma, sınırsız ve mutlak olma, bölünemez ve devredilemez olma gibi niteliklerini belirtir. Başka deyişle, burada egemenlik deyiimi iktidarın kendisi değil, fakat onun bir takım karakteristik niteliklerini ifade etmektedir (Kapani, 2014: 58). Egemenlik kavramının ilk kuramcısı olan Bodin, iktidarın niteliği yanında, içeriğini de egemenlik kavramı ile ifade etmiştir. Klasik egemenlik anlayışında, siyasal iktidarın, mutlak ve sınırsız bir iktidar olarak kabulü, Avrupa Mutlak Monarşileri'nin doğmasına yol açmıştır. Buna karşın zaman içinde gelişen hukukun üstünlüğü ilkesi ile birlikte, liberal sosyal ve siyasal demokrasi düşüncesi, Cumhuriyet deneyimi ve Hukuk Devleti olgusu, egemenlik kavramını “ulus-halk” ile birleştirmiş ve dahası egemenliği “sınırlandırılacak olan devlet gücü” olarak Kurucu İktidar kavramına indirgemıştır.

Günümüzde, Anayasa'yı yapma iktidarı olan Kurucu İktidar, egemen güç olarak kabul edilmektedir. Bir hukuk boşluğu bulunması nedeniyle Kurucu İktidar sınırlayacak kanun henüz yoktur. Bu yüzden de kurucu İktidar sınırsız bir iktidardır. İşte tam da bu noktada, Kurucu İktidar'ın aslî görevi ortaya çıkar: Bir Kurucu İktidar'ın aslî görevi, Anayasa'yı yaparak kurumsallaştırdığı devletin sınırsız egemenliğini sınırlamaktır. “Anayasa'nın üstünlüğü” ilkesine dayanan rejimlerde, siyasal iktidar en üstün otorite değildir. Böyle bir devlet düzeninde siyasal iktidar, karar alma, emir verme, bu karar ve emirlerini gerektiğinde kuvvete (zorlama gücüne) başvurarak yerine getirme imkânlarına sahip olsa da, netice itibariyle “sınırlı” bir iktidardır. Bu iktidarın sınırları da, Anayasa'da gösterilmiştir. Şu halde “gerçek üstün iktidar”ın, Anayasa'yı yapan iktidar olması gerekir (Kapani, 2014: 62). Ancak bu teorik netlik, çoğu zaman pratikte bulanıklaşmaktadır. Bulanıklığı arttıran bir etmen olarak biraz da, “günümüzde Anayasaların yeterince itibar görmemesine” dikkatleri çekmek gerekir (Turhan, 1997: 64).⁸

⁸ “İktidar hakkında söylenenlere uygun olmak üzere, iktidar sözcüğü iki farklı anlamda kullanılmıştır. Kurucu İktidar'dan söz edildiğinde, iktidar temel olarak rıza ile ortaya çıkan

Burada son derece önemli bir ayrım; devletin zorlayıcı (zercî) otoritesinin, hiçbir siyasal toplumda kayıtsız şartsız, keyfe göre işlediğinin ve uygulandığının düşünülmemeyeceğidir. Öyleyse egemenlik, Devlet Kudreti ile eş anlamlı değildir. Egemenlik, Kurucu İktidar'ın yapacağı Anayasa ile Devlet Kudreti'ni sınırlayabilme gücüdür. Bu nedenle en üstün güçtür (Zabunoğlu, 1963: 2). Egemenliğin kullanımı ise Yasama, Yürütme ve Yargı erkleri ile gerçekleşmektedir. Anayasacılık iktidarı bölerek hükümetin faaliyeti üzerinde etkin sınırlamalar sağlar (Friedrich, 1999: 29). Anlaşıldığı gibi, devletin zorlayıcı otoritesini, bir üst-belirlenim konumu olarak görmek ve buradan hareketle de, siyasal iktidarın gücünü mutlaklaştırmak, yani Mutlak Monarşileri yaratan klasik egemenlik kavramını yeniden diriltmeye çalışmak, yaşadığımız bu çağın siyasal gerçeğinin çok dışındadır (Anderson, 1974: 24-51). Ama şu da bir gerçektir ki, ne kadar dışında olursa olsun, hiç de uzağında değildir. Böyle bir amaç uğruna, üstelik bunu, yani siyasal alanın üst-belirlenim konumunu ele geçirmeyi başarabilecekleri sanısına inanan/kapılan çeşitli radikal ve köktenci gruplar, siyasal iktidarı elde etmek için, hücumla geçmiş bir hâle gelebilmektedirler; hatta bu distopik gruplar, dünyanın birçok yerinde, ama bugün en yoğun olarak Ortadoğu coğrafyasında radikal hücum kıtaları haline gelmişlerdir.

Siyasal Alanda “Kültürel Bir Sapma” Olarak Şiddet

Devlet, “zor” gücünü kullanan ve gerekli gördüğünde şiddete başvurma hakkını elinde tutan bir olgudur. Ancak devlet, zor gücünü gemleyerek şiddet üretme imkânını daraltır. Egemenliğin kullanım formlarını sıkı şartlara bağlama noktasından hareketle, kurulan Hukuk Devleti modeli de, içsel mantığı itibarıyla egemenliğin sınırlandırılması, rasyonelleştirilmesi ve öngörülebilir kılınması esasına dayanır (Sancar, 2004: 53).⁹ Böylece siyasal alan, şiddeti bir yönetim tekniği olarak varsaymaktan uzaklaştırılır. Buna karşın paradoksal biçimde, birçok ülkede özerk yaşam alanları ve özellikle de kültürel alan, kendi alanından çıkarılıp

ilişkisel iktidar anlamındadır. Anayasaca bölünen iktidarlara düşünülürse, iktidar daha çok sahip olunabilen bir şey olarak anlaşılmalı ve bölünebilen ve devredilebilen bir şey olarak ele alınmalıdır” (Friedrich, 1999: 37).

⁹ Bu mantığın aslı aracı olarak da, egemenliğin şahsi olmaktan çıkarılması; yani egemenin kendisinin de tabi olacağı gayri-şahsi ilkeler ikame edilmesi yöntemi gösterilir (Sancar, 2004: 53).

bir üst-belirlenim alanı biçiminde yeniden-kurularak siyasal alana taşınmaya çalışılmaktadır. Bir üst-belirlenim arayışı içinde, adeta 18. yüzyıla yapılan radikal bir geri dönüşle, özellikle sivil ve siyasal toplumun tam olarak gelişip olgunlaşmadığı Ortadoğu’da, insanlık tarihinin kat ettiği mesafeler göz ardı edilerek yeniden siyasal toplum ile sivil toplum birbirine eklemlemeye çalışılmaktadır. Kültürel Alan, kabul edildiği üzere bir üst-yapı düzeyi olan ideolojik alanı, yani hayatı algılayış, kavrayış ve yaşayış alanını oluşturmaktadır. Kültürel alan üst-yapı düzeyindedir, fakat bir üst-belirlenim konumunda değildir.

Kültürel Alan’ın kavramsal çerçevesine bakacak olursak, bu çerçevenin içini ideoloji, hukuk, din, sanat, estetik, medya, siyasa, kültür, uygarlık, kimlik, etnik yapı, ulusal yapı, toplumsal yapı, yurttaşlık, bireysellik, toplumsallık, inanç, ahlâk, düşünüş, tavır, davranış, etik, kısaca siyaseti ve siyasal davranışları yönlendiren genel ilkeler ve toplumsal değerler bütünüdür. Bu geniş kavramsal yapıdan hareketle 1990’lardan itibaren, yani SSCB sonrası dönemde tüm dünyaya, ama en çok da eski Sovyet ülkelerine, Balkanlara, Kafkaslara, Ortadoğu’ya ve kuşkusuz Türkiye’ye musallat olan “kimlik krizi”, etnik ve din içerikli kamplaşmalara yol açmıştır. Dinî veya etnik aidiyete, siyasal anlam yüklendiği, böylece ısrarla bu kimlik-olguların yerleştikleri öz alanları olan kültürel alandan çıkarılarak, siyasal alana taşınmaya çalışıldığı görülmüştür. Kimi ülkelerde dini, kimi ülkelerde etnik ağırlıkla öne çıkan kültürel kamplaşma, ulus-devletçiliğin tartışmaya açılıp sorgulanmaya başlamasıyla derinleşmiştir.

Günümüzde radikal gruplar tarafından kültürel alan uğrağının, siyasal alana taşınmak istenmesi ve siyasal alanın şimdiki işleyişine son verilerek, kültür uğrağının gerekleri, örneğin dinin veya etnikçiliğin ilkeleri doğrultusunda, siyasal alanın bir üst-belirlenim konumu olarak yeniden kurulması amaçlanmaktadır. Başka bir ifadeyle radikaller tarafından dinî veya etnik (kimlik) temelli yapının, kendi özgün mekânı olan kültürel alanda “belirlenim-dışı” kaldığı düşünülerek, keskin bir dolayım (devleti ve düzeni yıkmayı hedefleyen radikal bir hareketle) siyasal alana taşınmaya kalkışılması; siyasal alanın, dinî hükümlere veya etnik temelli ilkelere göre yeniden kurulmasını temsil etmektedir. Radikaller, bunu başardıkları zaman, yani dini veya etnikçiliği siyasallaştırdıklarında, siyasal alanın (devletin)

dinin hükümlerine veya etnikçiliğin ilkelerine göre biçimlenen bir üst-belirlenim kazanacağını varsayıyorlar. Bunu gerçekleştirmek için de, tarihten gelen bir organik birlik olan ve organik bağlar ile birbirini koşullayan Tarihsel Blok'a, bu anlamda Yapısal Bütünlük'e bir müdahale (din devrimi / iktidarın fethi) yapılmasını öngörmektedirler ve dahası Ortadoğu başta olmak üzere, kimi ülkelerde ise, radikaller bu öngörülerini ve projelerini deneyimleme fırsatı yakalamışlardır (Karagöz, 2011: 144-52).

Evet, gerçekten de, Ortadoğu'nun radikalleri, böyle bir müdahalenin mümkün olduğunu tüm dünyaya gösterdiler. Ancak dünyanın şahit olduğu bir diğer gerçekse, böyle bir durumun, yani siyasal alanın bir “üst-belirlenim” alanı olarak ayrıcalıklandırılmasının ve bu ayrıcalıklandırmanın da, kültürel alanın uğraklarını yerinden edip siyasal alana taşıyarak oluşturulmasının, aslında zoru ihya etmeye yarayacağı ve siyasal alanı şiddet alanına dönüştüreceğidir. Bu deneyimi yaşamak zorunda kalan her ülke, farklı yoğunluklarda şiddet ile yüzleşmiştir ve diğerleri de yüzleşmektedir. Bir müjde olarak sunulan *Arap Baharı* ile siyasal alan bir üst-belirlenim alanı olarak yeniden-kurulmuştur, ama *Arap Baharı* böyle bir yüzleşmenin de, en trajik sahnesini oluşturmuştur.¹⁰ Bu durum aslında temelsiz bir gelişme değildir, kestirilebilir bir durumdur. Siyasetin alanı tahakkümün, zorun, baskının ve gerektiğinde şiddetin alanıdır. Devlet zoru, kültür (toplum) ise rızayı oluşturur. Bu nedenle anayasaların başlıca ilkesi, devlet karşısında yurttaşların temel hak ve hürriyetlerini korumaktır. Dolayısıyla siyasal alanın üst-belirleyici olması durumunda, gerçekte belirleyici olacak olan da yalnızca tahakküm, zor, baskı ve şiddet olacaktır. Din ve dinin hükümleri gibi, etnik idealizm de araçsallaşacaktır, bu türden bütün deneyimlerde de zaten araçsallaşmıştır (bkz: Robert, 2005 ve Hacker, 1977).

Bu durumda din veya etnikçilik adına, her ikisinin de kültürel alandaki görece özerkliklerini kaybettikleri ve bu nedenle de, sahip oldukları “ortak belirleyicilik” paylarını yitirdikleri yeni bir “zor” yerleşecektir. Siyasete üst-belirlenim konumu biçilen siyasal rejimlerde, bu türden

¹⁰ *Arap Baharı* adı verilen ayaklanmalar, aslında otoriteye ve devlet iktidarına karşı bir başkaldırıyı simgelemektedir. Ancak bu ayaklanmaların birbirinden farklı nedenleri ve gerçekleşme koşulları bulunmaktadır. Buna karşın temel ortak zemin, aynı bağlam üzerine, yani baş edilmesi gereken bir otorite figürü üzerine inşa edilmeleridir (Bu konuda oldukça ayrıntılı bir çalışma için bkz: Gerges (ed.), 2014).

durumlar zaten yaşanmıştır. Örneğin Ulusun Yüceliği savı üzerinden gelişen Nazi iktidarı deneyiminde, Toplumsal Eşitlik savı üzerinden yerleşen Stalinist deneyimde, Toplumsal Adalet savı üzerinden başa getirilen Humeynizm (Mollaizm) deneyiminde ve son olarak şahit olduğumuz Arap Baharı savı üzerinden fitili ateşlenen Ortadoğu çıkmazında, üst-belirlenim olarak, iktidar adına “zor” ayrıcalıklandırılmış ve başa geçirilmiştir. Herhangi bir kültürel uğrağın siyasal alana hükmetmeye çalışması, aslında her deneyimde kültürel uğrağı değil, siyasetin zorunu öne çıkaracak ve tehlikeyi davet edecektir. Oysa ne ölçüde radikalleşirse radikalleşsin, kültürel uğrakların yeri, kültürel alandır siyasal alan değildir; çünkü kültürün hiçbir uğrağının siyasette bir üst-belirlenim oluşturma gücü yoktur. Üstelik kültürün değil siyasette bir üst-belirlenim alanı oluşturması, ekonomideki üretim biçimleri gibi, yaşamı ve dolayısıyla siyaseti belirleme gücü de yoktur.

Kültürün hiçbir uğrağı, örneğin hukuk, siyasetin, yani zorun alanına ait değildir, tam tersi hegemonya alanına aittir. Ama kimi zaman hukuk da din gibi, etnisite gibi siyasallaşabilmektedir (Söylemez, 2014: 28). Bundan hareketle her zaman bir kültürel belirlenimden, yani hegemonik bir üstünlük kurma biçiminden söz edebiliriz, ama kültürel alan ve uğraklar adına herhangi bir siyasal belirlenimden, hele iktidara ilişkin kültür temelli bir üst-belirlenimden asla söz edemeyiz. Zaten siyasal alandaki bir üst-belirlenim, yalnızca zoru başa getireceğinden, devlet eliyle şiddet üretimi olacaktır. Bu yüzden siyasetin üst-belirlenim kazanması yönetimsel bir sapmadır, kültürel alanın etkisiyle böyle bir sapmanın ortaya çıkması ise, yalnızca siyasal alanda değil, sivil toplumsal alanda da ağır bir tehlikenin var olduğunu gösterir. Amacın araçsallaştığı, zorun egemen olduğu, siyasi bozuşmanın kurumsallaştığı, imaj-değerlerin abartılı değer kazandığı ve akılcılığın duyusallığa yenildiği, tehlikeli bir sürece geçildiğini ifade eder.

Önde de belirtildiği gibi, birer kültürel alan uğrakları olan ideoloji, hukuk, din, sanat, estetik, medya, siyasa, kültür, uygarlık, kimlik, etnik yapı, ulusal yapı, toplumsal yapı, bireysellik, yurttaşlık, toplumsallık, gelişmişlik, inanç, ahlâk, düşünüş, tavır, davranış, etik, eşitlik, adalet, hak, hakkaniyet, erdem, kısaca siyaseti ve siyasal davranışları yönlendiren genel ilkeleri ve toplumsal değerler bütünü oluşturduğu bu kavramların, ait oldukları kültürel alandan çıkarılarak, siyasal alana taşınması ve her hangi birinin bile, siyasal

üst-belirlenim konumuna yerleştirilmesi hem kültürel alanı hem de siyasal alanı araçsallaştıracak ve akılcılıktan uzaklaştıracaktır, dahası zoru üst-belirleyici kılacaktır. Hâlbuki bu kavramlar kendi alanları olan kültürel alanda bir aşırılaşmaya ve radikalleşmeye uğrasalar bile, zorun alanında araçsallaşmış halde olmadıkları için, hem kendileri korunacak hem de topluma ve düzene karşı yıkıcı bir araç olarak kullanılmaları engellenmiş olacaktır (Karagöz, 2011: 146-51).

Sonuç

Kültürel alanın yerinden edilerek siyasal alana kaydırılması ve kültür temelli bir siyasal üst-belirlenim elde edilmesi, karşılıklı araçsallaşma ile devletin şiddet tekeline harekete geçirecektir. Bu durumda, kültür uğrakları siyasallaşacak ve siyasal alan “zor” üreten bir şiddet aygıtına dönüşecektir. Kültürel hegemonya olanakları daralacak, baskı, tahakküm, zor ve şiddet koşulları olgunlaşacaktır. Bu koşullar, hukukun siyasallaşması ile en geniş imkâna ulaşacaktır. Hukuk Devleti'nin bir gölge-görüngüye dönüştüğü, zorun yönetim tekniği olarak kullanıldığı ve bu yüzden de doğrudan ve dolaylı şiddetin yoğunlaşip sıradanlaştığı toplumsal-siyasal koşullar öne çıkacaktır. Şiddet sadece fiziki şiddet içermeyip, zor devletinin imkânları ölçüsünce, dolaylı şiddet türleri de uygulama olanağı bulacaktır.¹¹

Adaletin, hakkın ve elbette hakkaniyetin ağır hasara uğrayacağı bu koşullarda, keyfiyete varan kararlarla yürütülen gözaltılar, sorgulamalar, tutuklamalar, hatta farklı yoğunluklarda işkence ve zulümlerin, dahası bireyler-toplum-medya üçlüsü üzerinde odaklanmış olan kısıtlayıcı koşulların tamamı, merkezi gücün hükmedici varlığı altında yaşanacaktır. Kuşkusuz muhalifleri sınırlayan ve hatta kimi zaman ortadan kaldıran doğrudan veya dolaylı şiddet, bozulup ağırlaştırılmış idarî vesayet koşullarına eşlik edecektir. Devlet, şiddet üretmekten ve şiddet kullanmaktan kaçınmaz bir konuma yerleşmiş olacaktır. Bunun için gereken hukuki dayanaklar ustalıkla yaratılacaktır. İşte tam da bu aşamada artık hukukun da siyasallaşması gerçekleşecektir. Böylece siyasal alan, yaşamın bütün Yapısal

¹¹ Engels, devletin temel özelliklerinden birinin; “bizzat silahlı güç halinde örgütlenen ve halkla artık doğrudan doğruya aynı şey olmayan bir kamu gücünün kuruluşu” olduğunu belirtir. Engels'e göre, bu özel kamu gücü zorunludur, çünkü sınıflara bölünmeden sonra, halkın kendi özerk silahlı örgütlenmesi olanaksız duruma gelmiştir.” İşte onun yerini, devletin kamu gücü almıştır (Engels, 2002: 192).

Bütünlük alanı üzerinde, yani Tarihsel Blok'ta egemen olan bir üst-belirlenim hâli oluşturacaktır. Bu noktada “Ekonomi”nin durumu özel bir öneme sahiptir; çünkü Ekonomi'nin kendi kuralları işleyeceği için, benzer deneyimlerde görüldüğü gibi, siyasi liberalizmden çok uzak olan üst-belirlenimci otoriter veya totaliter yönetimlerin, iktisadi liberalizme yakınlaşmaları şaşırtıcı değildir. Tam tersine bu durum, her şeye rağmen Ekonomi'nin kendi kur alının işlemesi ilkesinden kaynaklanır ve doğaldır.

Şunu bir kez daha ifade etmeliyiz ki; siyasal alanı bir üst-belirlenim alanı olarak yeniden-kurmak isteyen kültürcü radikaller, bunu başardıkları anda, ağır bir şiddet tekeli ile karşılaşmaya engel olamazlar. Bu onların kendi yarattıkları devlet değil, kendi yarattıkları şiddet olacaktır. Böyle bir devlet, devlet niteliğinden uzaktır. Ancak bugün kültürcü oligarklara dönüşen, dinî veya etnik temelli siyasal hedefler peşindeki radikallerin, en azından büyükçe bir kısmının, böyle bir araçsallaşma ve şiddet süreci karşısında bile, geri adım atmaları pek de söz konusu edilemez. Radikal hareketler, günümüzde Arap Baharı da dâhil, aslında SSCB sonrası dönemden, özellikle de Soros bağlantılı Turuncu Devrim'den beri sözde devrim, ama en çok da terör üretmektedir (ayrıca bkz: Bayat, 2007: 891-908).

Terör ise, doğrudan devleti hedef alan, ama ikincil hedef alanı olarak sivil toplumu vurmaktan çekinmeyen, özellikle katılımcı demokrasi koşullarını ortadan kaldırmaya dönük, komprador ve proksi (*Proxy*) faaliyetleri yürüten, düzeni ve ülkeyi yıkmaya, çökertmeye kararlı, en acımasız şiddet biçimlerini kullanan, profesyonel veya yarı profesyonel ordu imkânlarına sahip yasa dışı örgüt politikası ve bu politikanın haince uygulanmasıdır. Sivil toplum ve sivil kurumlar içinde terör odakları olduğu gibi, “15 Temmuz 2016 Devlet-Dışı Askeri Darbe Kalkışması”na benzer biçimde, doğrudan devlet aygıtı tarafından beslenen terör odakları da oluşabilmektedir. Kuşkusuz bütün demokratik devletler, kendi varlıklarını, kurulu düzeni, rejimi, ülke bütünlüklerini, anayasal ilkelerini, yurttaşlarını ve maddi-manevi değerlerini korumak uğruna, dünyanın en ağır suçu kabul edilen her türlü terörü yok etme pahasına, şiddet kullanmayı göze alırlar. Adı konulmamış savaş olarak kabul edilen, kimi zaman da “Asimetrik Savaş” sayılan terörle mücadelede, devletlerin şiddet kullanması meşru, hukuka

uygun ve önceden kabullenilmiş zorunlu bir siyasal seçenek doğurmaktadır (Jenkins, 1985).

Burada siyasetin şiddetle olan bağı, bireysel ve kitlesel şiddetin çok ötesinde bir ortak etkiye sahiptir. Siyasetin zor, direnme, çelişki, çatışki, uzlaşi, çözüm ve farklı hegemonik ilişkilerin yaşandığı mücadele alanı olması, onu devlet faaliyetinin ötesine çıkarmış ve bir “ortaklaşalık alanı” olarak yeniden biçimlendirmiştir. Günümüzde siyaset, artık devleti aşan bir olgudur. Siyaset, başta bireyler olmak üzere, toplumun farklı kesimlerinin ve farklı beklenti odaklarının çıkar hesabı, karar verme süreçlerine müdahale ve daha ötesi doğrudan iktidar olma savaşımının yaşandığı alandır (daha geniş bilgi için bkz: Carnoy, 2015). Siyaset, bütün toplumun ortaklaşa sahip olduğu maddi-manevi kaynaklar ve değerlerin oluşumunda-bölüşümünde etki sahibi olabilme çabasıdır. Böyle bir çaba da, siyasi toplumun varoluşundan beri, şiddeti siyasetin yüzleşmek zorunda kaldığı bir olgu olarak beslemektedir. Güçlü demokrasilerde ve kurumsallaşmış siyasi yapılarda, şiddete bir siyasi araç olarak başvurulması veya şiddet üreten argümanların ve koşulların gelişmesi öngörülmez. Buna karşın şiddet, ileri demokrasilerde de yapısallaşabilmekte ve farkındalık-dışı bir alanda kendine yer bulabilmektedir. Bu türden bir yapılaşmaya en elverişli alan ise, Kültürel Alan ve Kültürel Alan'ın din, etnisite, mezhepler ve toplumsal cinsiyet ilişkileri gibi başlıca uğraklarıdır.

Kaynakça

- Althusser, L. (1995). Kapital'i Okumak. Çev. Celal A. Kanat. İstanbul: Belge Yayınları.
- Althusser, L. (2003). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Anderson, P. (1974). Lineages of the Absolutist State. Londra: NLB
- Arendt, H. (2006). Şiddet Üzerine. Çev. Bülent Peker. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Bayat, A. (2007). Making Islam Democratic: Social Movement and the Post-Islamist Turn. Stanford: Stanford University Press.
- Carnoy, M. (2015). Devlet ve Siyaset Teorisi. Çev. Simten Coşar, Aykut Örküp, Mete Pamir ve Mehmet Yetiş. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Cemal, M. (1997). Birikim Dergisi. Hegelci Marx mı, Spinozacı Althusser mi? S: 97. s. 1-7. (<http://www.birikimdergisi.com> . Erişim tarihi: 21.06. 2016).
- Engels, F. (2002). Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni. Çev. Kenan Somer. Ankara: Sol Yayınları.
- Ergül, E. (2016), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. *Jean Bodin'in Devlet Teorisi Üzerindeki Osmanlı Etkisi*. C: XX. S: 1. s. 303-46.
- Friedrich, C. J. (1999). *Sınırlı Devlet*, Çev. Mehmet Turhan, Ankara: Gündoğan Yayıncılık.
- Friedrich, C., J. ve Brzezinski, Z. (1965). Totalitarian Dictatorship and Autocracy. *A Pioneering Effort that Attempts to Classify and Describe Totalitarian States*. New York: Praeger.
- Gerges, F. A. (ed.). (2014), The New Middle East, Protest and Revolution in the Arab World. New York: Cambridge University Press.
- Gramsci, A. (1978). Selections from the Prison Notebooks, Çev. Quintin Hoare ve Geoffrey Nowell Smith (ed.). Londra: Lawrence and Wishart.
- Hacker, F. J. (1977). Crusaders, Criminals, Crazies: Terror and Terrorism in Our Time. New York: Cambridge Press.
- Hazır, H. (2001). Siyasal Şiddet ve Terörizm. Ankara: Nobel Yayınları.
- Jenkins, B. (Ed.). (1985). Terrorism and Personal Protection. Newton, MA: Butterworth.
- Kapanı, M. (2014). Politika Bilimine Giriş. 36. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları (Bilgi Yayınevi).
- Karagöz, B. (2010). Şiddetin Görünümleri-Toplumsal ve Siyasal Şiddet, Likidite Şiddeti. İstanbul: Divan Kitap.
- Karagöz, B. (2013). Siyaset Sosyolojisi. *Devlet*. İstanbul: Lisans Yayıncılık, 57-100.
- Lenin, V. İ. (1994). Devlet ve İhtilâl. Çev. Kenan Somer. Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Magstadt, T. M. (2009). Understanding Politics - Ideas, Institutions, and Issues. Belmont, CA: Cengage Learning.
- Marx, K. (2012). Louis Bonapart'ın 18 Brumaire'i. Çev. Sevim Belli. Ankara: Sol Yayınları.
- Robert, A. P. (2005). Dying to Win: The Strategic Logic of Suicide Terrorism. New York: Random House Trade Paperbacks.
- San, C. (1996). Köktencilik ve Çoğulculuk, Alman Kültür Merkezi ve AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi GETA Merkezi İşbirliği ile Düzenlenen Sempozyum Bildirileri. *Giriş*

- Konuşması*. 9-10 Aralık 1994. Çev. Nezih Pala, Coşkun San (ed.), Ankara: Bizim Büro, s. 12-4.
- Sancar, M. (2000-01). Doğu-Batı Düşünce Dergisi. *Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti*. S.13. s.25-44.
- Sancar, M. (2004). "Devlet Aklı" Kısacasında Hukuk Devleti. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saybaşıllı, K. (1985). Siyaset Biliminde Temel Yaklaşımlar. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Söylemez, A. (2014). Güncel Hukuk Dergisi. *Yargı Siyasallaştı mı? C.4. S.124. s. 28-9*.
- Turhan, M. (1997). Anayasal Devlet. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Weber, M. (2006). Meslek Olarak Siyaset. Çev. Afşar Timuçin ve Mehmet Sert. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Zabunoğlu, Y. K. (1963). *Bir Hukuk ve Siyasal Bilim Problemi Olarak Devlet Kudretinin Sınırlandırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi.